

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē niḡamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyaē araṇyakāṇḍē
॥ catuḥṣaṣṭitamah sargaḥ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ catuḥṣaṣṭitamah sargaḥ ॥

śrīrāmalakṣmaṇābhyāṃ bhūyaḥ sītāyā anvēṣaṇaṃ śrīrāmasya
śōkōdgārō mṛgēbhyaḥ saṅkētaṃ prāpya
dvayōrbhrātrōrdakṣiṇadīśāṃ prati gamanam, parvatāya
krōdhaḥ, sītāyā vikīrṇāni puṣpāṇi bhūṣaṇānāṃ kaṇān
yuddhasya cihnāni cāvalōkya śrīrāmēṇa dēvādisahitāṃ
trilōkīṃ prati svasya rōṣasya prakāṭanam

sa dīnō dīnayā vācā
lakṣmaṇaṃ vākyamabravīt |
śīghraṃ lakṣmaṇa jānīhi
gatvā gōdāvarīṃ nadīm || 3.64.1 ||

apī gōdāvarīṃ sītā
padmānyānayatūṃ gatā |
ēvamuktastu rāmēṇa
lakṣmaṇaḥ punarēva hi || 3.64.2 ||

nadīm gōdāvarīṃ ramyām
jagāma laghuvikramaḥ |
tām lakṣmaṇastīrthavatīm
vicitvā rāmamabravīt || 3.64.3 ||

naināṃ paśyāmi tīrthēṣu
 krōśatō na śṛṇōti mē |
 kaṃ nu sā dēśamāpannā
 vaidēhī klēśanāśinī || 3.64.4 ||

nahi taṃ vēdmi vai rāma
 yatra sā tanumadhyamā |
 lakṣmaṇasya vacaḥ śrutvā
 dīnaḥ santāpamōhitaḥ || 3.64.5 ||

rāmaḥ samabhicakrāma
 svayaṃ gōdāvarīm nadīm |
 sa tāmupasthitō rāmaḥ
 kva sītētyēvamabravīt || 3.64.6 ||

bhūtāni rākṣasēndrēṇa
 vadhārheṇa hṛtāmapi |
 na tāṃ śaśaṃsū rāmāya
 tathā gōdāvarī nadī || 3.64.7 ||

tataḥ pracōditā bhūtaiḥ
 śaṃsa cāsmāi priyāmiti |
 na ca sā hyavadat sītāṃ
 pṛṣṭā rāmēṇa śōcatā || 3.64.8 ||

rāvaṇasya ca tadrūpaṃ
 karmāpi ca durātmanaḥ |
 dhyātvā bhayāt tu vaidēhīm
 sā nadī na śaśaṃsa ha || 3.64.9 ||

nirāśastu tayā nadyā
 sītāyā darśanē kṛtaḥ |
 uvāca rāmaḥ saumitriṃ
 sītādarśanakarśitaḥ || 3.64.10 ||

ēṣā gōdāvarī saumya
 kiñcinna pratibhāṣatē |
 kiṃ nu lakṣmaṇa vakṣyāmi
 samētya janakaṃ vacaḥ || 3.64.11 ||

mātaraṃ caiva vaidēhyā
 vinā tāmahamapriyam |
 yā mē rājyavihīnasya
 vanē vanyēna jīvataḥ || 3.64.12 ||

sarvaṃ vyapānayaacchōkaṃ
 vaidēhī kva nu sā gatā |
 jñātivargavihīnasya
 vaidēhīmapyapaśyataḥ || 3.64.13 ||

manyē dīrghā bhaviṣyanti
 rātrayō mama jāgrataḥ |
 mandākinīṃ janasthāna -
 mīmaṃ prasravaṇaṃ girim || 3.64.14 ||

sarvāṇyanucariṣyāmi
 yadi sītā hi labhyatē |
 ētē mahāmṛgā vīra
 māmīkṣantē punaḥ punaḥ || 3.64.15 ||

vaktukāmā iha hi mē
 iṅgitānyupalakṣayē |
 tāṃstu dr̥ṣṭvā naravyāghrō
 rāghavaḥ pratyuvāca ha || 3.64.16 ||

kva sītēti nirīkṣan vai
 bāṣpaśamruddhayā girā |
 ēvamuktā narēndrēṇa
 tē mṛgāḥ sahasōtthitāḥ || 3.64.17 ||

dakṣiṇābhimukhāḥ sarvē
 darśayantō nabhaḥsthalam |
 maithilī hriyamāṇā sā
 diśaṃ yāmabhyapadyata || 3.64.18 ||

tēna mārgeṇa gacchantō
 nirīkṣantē narādhipam |
 yēna mārgaṃ ca bhūmiṃ ca
 nirīkṣantē sma tē mṛgāḥ || 3.64.19 ||

punarnadantō gacchanti
 lakṣmaṇēnōpalakṣitāḥ |
 tēṣāṃ vacanasarvasvaṃ
 lakṣayāmāsa cēṅgitam || 3.64.20 ||

uvāca lakṣmaṇō dhīmā -
 ṇjyēṣṭhaṃ bhrātaramārtavat |
 kva sītēti tvayā pr̥ṣṭā
 yathēmē saha sōtthitāḥ || 3.64.21 ||

darśayanti kṣitiṃ caiva
 dakṣiṇām ca diśaṃ mṛgāḥ |
 sādhu gacchāvahē dēva
 diśamētām ca nairṛtīm || 3.64.22 ||

yadi tasyāgamaḥ kaści -
 dāryā vā sātha lakṣyatē |
 bādhamityēva kākutsthaḥ
 prasthitō dakṣiṇām diśam || 3.64.23 ||

lakṣmaṇānugataḥ śrīmān
 vīkṣamāṇō vasundharām |
 ēvaṃ sambhāṣamāṇau tā -
 vanyōnyaṃ bhrātarāvubhau || 3.64.24 ||

vasundharāyām patita -
 puṣpamārgamapaśyatām |
 puṣpavrṣṭiṃ nipatitām
 dṛṣṭvā rāmō mahītalē || 3.64.25 ||

uvāca lakṣmaṇaṃ vīrō
 duḥkhitō duḥkhiṭaṃ vacaḥ |
 abhijānāmi puṣpāṇi
 tānīmānīha lakṣmaṇa || 3.64.26 ||

apinaddhāni vaidēhyā
 mayā dattāni kānanē |
 manyē sūryaśca vāyuśca
 mēdinī ca yaśasvinī || 3.64.27 ||

abhirakṣanti puṣpāṇi

prakurvantō mama priyam |

ēvamuktvā mahābāhu -

rlakṣmaṇaṁ puruṣarṣabham || 3.64.28 ||

uvāca rāmō dharmātmā

giriṁ prasravaṇākulam |

kaccit kṣitibhṛtāṁ nātha

drṣṭā sarvāṅgasundarī || 3.64.29 ||

rāmā ramyē vanōddēśē

mayā virahitā tvayā |

kruddhō'bravīd giriṁ tatra

siṁhaḥ kṣudramṛgaṁ yathā || 3.64.30 ||

tāṁ hēmavarṇāṁ hēmāṅgīm

sītāṁ darśaya parvata |

yāvat sānūni sarvāṇi

na tē vidhvaṁsayāmyaham || 3.64.31 ||

ēvamuktastu rāmēṇa

parvatō maithilīm prati |

darśayanniva tāṁ sītāṁ

nādarśayata rāghavē || 3.64.32 ||

tatō dāśarathī rāma

uvāca ca śilōccayam |

mama bāṇāgninirdagdhō

bhasmībhūtō bhaviṣyasi || 3.64.33 ||

asēvyah sarvataścaiva
 nistr̥ṇadrumapallavaḥ |
 imāṃ vā saritaṃ cādya
 śōṣayiṣyāmi lakṣmaṇa || 3.64.34 ||

yadi nākhyāti mē sītā -
 madya candranibhānanām |
 ēvaṃ praruṣitō rāmō
 didhakṣanniva cakṣuṣā || 3.64.35 ||

dadarśa bhūmau niṣkrāntaṃ
 rākṣasasya padaṃ mahat |
 trastāyā rāmakāṅkṣiṇyāḥ
 pradhāvantyā itastataḥ || 3.64.36 ||

rākṣasēnānusr̥ptāyā
 vaidēhyāśca padāni tu |
 sa samīkṣya parikrāntaṃ
 sītāyā rākṣasasya ca || 3.64.37 ||

bhagnaṃ dhanuśca tūṇi ca
 vikīrṇaṃ bahudhā ratham |
 sambhrāntaḥṛdayō rāmaḥ
 śaśaṃsa bhrātaraṃ priyam || 3.64.38 ||

paśya lakṣmaṇa vaidēhyā
 kīrṇāḥ kanakabindavaḥ |
 bhūṣaṇānāṃ hi saumitrē
 mālāyāni vividhāni ca || 3.64.39 ||

taptabindunikāśaiśca
 citraiḥ kṣatajabindubhiḥ |
 āvṛtaṃ paśya saumitrē
 sarvatō dharaṇītaḥ || 3.64.40 ||

manyē lakṣmaṇa vaidēhī
 rākṣasaiḥ kāmārūpibhiḥ |
 bhittvā bhittvā vibhaktā vā
 bhakṣitā vā bhaviṣyati || 3.64.41 ||

tasyā nimittaṃ sītāyā
 dvayōrvivadamānayoḥ |
 babhūva yuddhaṃ saumitrē
 ghōraṃ rākṣasayōriha || 3.64.42 ||

muktāmaṇicitaṃ cēdaṃ
 ramaṇīyaṃ vibhūṣitaṃ |
 dharanyāṃ patitaṃ saumya
 kasya bhagnaṃ mahad dhanuḥ || 3.64.43 ||

rākṣasānāmidaṃ vatsa
 surāṇāmathavāpi vā |
 taruṇādityasaṅkāśaṃ
 vaidūryagulikācitam || 3.64.44 ||

viśīrṇaṃ patitaṃ bhūmau
 kavacaṃ kasya kāñcanam |
 chatraṃ śataśalākaṃ ca
 divyamālyōpaśōbhitam || 3.64.45 ||

bhagnadaṇḍamidam saumya
 bhūmau kasya nipātitam |
 kāñcanōraśchadāścēmē
 piśācavadanāḥ kharāḥ || 3.64.46 ||

bhīmarūpā mahākāyāḥ
 kasya vā nihatā raṇē |
 dīptapāvakasaṅkāśō
 dyutimān samaradhvajah || 3.64.47 ||

apaviddhaśca bhagnaśca
 kasya sāṅgrāmikō rathah |
 rathākṣamātrā viśikhā -
 stapanīyavibhūṣaṇāḥ || 3.64.48 ||

kasyēmē nihatā bāṇāḥ
 prakīrṇā ghōradarśanāḥ |
 śarāvarau śaraiḥ pūrṇau
 vidhvastau paśya lakṣmaṇa || 3.64.49 ||

pratōdābhīṣuhastō'yaṃ
 kasya vā sārathirhataḥ |
 padavī puruṣasyaiṣā
 vyaktaṃ kasyāpi rakṣasaḥ || 3.64.50 ||

vairam śataguṇam paśya
 mama tairjīvitāntakam |
 sughōrahṛdayaiḥ saumya
 rākṣasaiḥ kāmarūpibhiḥ || 3.64.51 ||

hṛtā mṛtā vā vaidēhī
 bhakṣitā vā tapasvinī |
 na dharmastrāyatē sītāṃ
 hriyamāṇāṃ mahāvanē || 3.64.52 ||

bhakṣitāyāṃ hi vaidēhyāṃ
 hṛtāyāmapī lakṣmaṇa |
 kē hi lōkē priyaṃ kartuṃ
 śaktāḥ saumya mamēśvarāḥ || 3.64.53 ||

kartāramapī lōkānāṃ
 śūraṃ karuṇavēdinam |
 ajñānādavamanyēran
 sarvabhūtāni lakṣmaṇa || 3.64.54 ||

mṛdum lōkahitē yuktaṃ
 dāntaṃ karuṇavēdinam |
 nirvīrya iti manyantē
 nūnaṃ māṃ tridaśēśvarāḥ || 3.64.55 ||

māṃ prāpya hi guṇō dōṣaḥ
 saṃvṛttaḥ paśya lakṣmaṇa |
 adyaiva sarvabhūtānāṃ
 rakṣasāmabhavāya ca || 3.64.56 ||

saṃhṛtyaiva śaśijyōtsnāṃ
 mahān sūrya ivōditaḥ |
 saṃhṛtyaiva guṇān sarvān
 mama tējaḥ prakāśatē || 3.64.57 ||

naiva yakṣā na gandharvā
 na piśācā na rākṣasāḥ |
 kinnarā vā manuṣyā vā
 sukhaṃ prāpsyanti lakṣmaṇa || 3.64.58 ||

mamāstrabāṇasampūrṇa -
 mākāśaṃ paśya lakṣmaṇa |
 asampātaṃ kariṣyāmi
 hyadya trailōkyacāriṇām || 3.64.59 ||

sanniruddhagrahagaṇa -
 māvāritaniśākaram |
 vipraṇaṣṭānalamaru -
 dbhāskaradyutisaṃvṛtam || 3.64.60 ||

vinirmathitaśailāgraṃ
 śuṣyamāṇajalāśayam |
 dhvastadrumalatāgulmaṃ
 vipraṇāśitasāgaram || 3.64.61 ||

trailōkyaṃ tu kariṣyāmi
 saṃyuktaṃ kālakarmanā |
 na tē kuśalinīm sītāṃ
 pradāsyanti mamēśvarāḥ || 3.64.62 ||

asmin muhūrtē saumitrē
 mama drakṣyanti vikramam |
 nākāśamutpatiṣyanti
 sarvabhūtāni lakṣmaṇa || 3.64.63 ||

mama cāpaguṇōnmuktai -
 rbāṇajālairnirantaram |
 marditaṃ mama nārācai -
 rdhvastabhrāntamṛgadvijam || 3.64.64 ||

samākulamamaryādaṃ
 jagat paśyādya lakṣmaṇa |
 ākarṇapūrṇairiṣubhi -
 rjīvalōkadurāvaraiḥ || 3.64.65 ||

kariṣyē maithilīhētō -
 rapīśācamarākṣasam |
 mama rōṣaprayuktānāṃ
 viśikhānāṃ balaṃ surāḥ || 3.64.66 ||

drakṣyantyadya vimuktānā -
 mamarṣād dūragāminām |
 naiva dēvā na daitēyā
 na piśācā na rākṣasāḥ || 3.64.67 ||

bhaviṣyanti mama krōdhāt
 trailōkyē vipraṇāśitē |
 dēvadānavayakṣāṇāṃ
 lōkā yē rakṣasāmapi || 3.64.68 ||

bahudhā nipatiṣyanti
 bāṇaughaiḥ śakalīkṛtāḥ |
 nirmaryādānimān lōkān
 kariṣyāmyadya sāyakaiḥ || 3.64.69 ||

hṛtām mṛtām vā saumitrē
 na dāsyanti mamēśvarāḥ |
 tathārūpām hi vaidēhīm
 na dāsyanti yadi priyām || 3.64.70 ||

nāśayāmi jagat sarvaṃ
 trailōkyam sacarācaram |
 yāvad darśanamasyā vai
 tāpayāmi ca sāyakaiḥ || 3.64.71 ||

ityuktvā krōdhatāmṛākṣaḥ
 sphuramāṇōṣṭhasamputaḥ |
 valkalājinamābaddhya
 jaṭābhāramabandhayat || 3.64.72 ||

tasya kruddhasya rāmasya
 tathābhūtasya dhīmataḥ |
 tripuraṃ jaghnuṣaḥ pūrvaṃ
 rudrasyēva babhau tanuḥ || 3.64.73 ||

lakṣmaṇādatha cādāya
 rāmō niṣpīḍya kārmukam |
 śaramādāya sandīptaṃ
 ghōramāśīviṣōpamam || 3.64.74 ||

sandadhē dhanuṣi śrīmān
 rāmaḥ parapurañjayaḥ |
 yugāntāgniriva kruddha
 idaṃ vacanamabravīt || 3.64.75 ||

yathā jarā yathā mṛtyu -
ryathā kālō yathā vidhiḥ |
nityaṃ na pratihanyantē
sarvabhūtēṣu lakṣmaṇa |
tathāhaṃ krōdhasaṃyuktō
na nivāryō'smyasaṃśayam || 3.64.76 ||

purēva mē cārudatīmaninditāṃ
diśanti sītāṃ yadi nādyā maithilīm |
sadēvagandharvamanuṣyapannagaṃ
jagat saśailaṃ parivartayāmyaham || 3.64.77 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmikīyē ādikāvyē
aranyakāṇḍē catuḥṣaṣṭitamah sargaḥ ||